

Фейса С.В.¹, Сміянова М.В.²

Розвиток приватного сектору первинної медичної допомоги в Закарпатській області

¹Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

²Приватна медична лабораторія ПП «АСТРА-ДІА», м. Тячів, Україна

Feysa S.V.¹, Smiianova M.V.²

Development of the private sector in primary healthcare in the Zakarpattia region

¹State University “Uzhhorod National University”, Uzhhorod, Ukraine

²Private Enterprise Medical Laboratory Astra-Dia, Tyachiv, Ukraine

snizhana.feysa@uzhnu.edu.ua

Вступ

Первинна медико-санітарна допомога (далі – ПМСД) Всесвітньою організацією охорони здоров'я та Дитячим фондом ООН визнається [1] основним засобом досягнення загального охоплення населення медичними послугами.

Системи охорони здоров'я, що в організаційному аспекті базуються на наданні первинної медичної допомоги, є доступними й ефективними щодо покращення здоров'я населення та зниження рівня захворювань, смертності [2]. Основним напрямом поліпшення організації надання первинної медичної допомоги є усунення невідповідності між доступом до ресурсів охорони здоров'я й основними потребами населення в охороні здоров'я [3]. В Україні розвиток ПМСД є пріоритетним [4] і забезпечується як державним, так і приватним сектором, з фінансуванням наданої населенню медичної допомоги державним коштом [5].

Мета дослідження – дослідити розвиток структури та кадрів приватного сектору первинної медичної допомоги в Закарпатській області.

Об'єкт і методи дослідження

Матеріали: статистичні дані Національної служби здоров'я України за період 2020–2023 рр. **Методи:** бібліосемантичний, метод контент-аналізу, медико-статистичний, метод структурно-логічного аналізу.

Результати дослідження та їх обговорення

Аналіз отриманих у процесі дослідження даних проводився за такими напрямками:

- надавачі медичних послуг – за їх кількістю, за місцевістю (міста, сільська місцевість, селища міського типу (смт)), за спеціальністю (педіатрія, загальна практика – сімейна медицина, терапія);
- лікарі – за тими ж показниками;

– кількість місць надання послуг – за такими ж показниками;

– кількість укладених декларацій – за їх кількістю, за місцевістю (міста, сільська місцевість, смт), за статтю (чоловіча, жіноча), за віком (0–5 років, 6–17 років, 18–39 років, 40–64 роки, 65 років і старше), за спеціальністю (педіатрія, загальна практика – сімейна медицина, терапія);

– середня кількість декларацій на одного лікаря – за місцевістю (міста, сільська місцевість, смт) і за спеціальністю (педіатрія, загальна практика – сімейна медицина, терапія).

Отримані під час дослідження дані представлені в табл. 1.

Результати проведеного аналізу наведених у табл. даних такі.

Надавачі медичних послуг: за період дослідження кількість надавачів медичних послуг первинного рівня, які уклали угоди з НСЗУ, зросла на 100% і становила 22. Їх кількість у містах зросла в 1,55 раза та становила 17. У 2020 р. в сільській місцевості та смт надавачів відповідних послуг зареєстровано не було, а у 2023 р. їх кількість у сільській місцевості становила 3, а у смт – 2. Також зросла кількість надавачів послуг ПМСД за спеціальностями. Так, за спеціальністю педіатрія кількість надавачів послуг зросла в 1,6 раза та становила 13, за спеціальністю загальна практика – сімейна медицина кількість надавачів послуг зросла в 1,9 раза і становила 19, а за фахом терапія кількість надавачів послуг зросла у 8 разів і становила 8.

Лікарі: за період дослідження кількість лікарів, які надають ПМСД, зросла з 53 до 100 (1,9 раза), зокрема в містах в 1,6 раза, що становить 86. У 2020 р. в сільській місцевості та смт лікарів, які надають населенню ПМСД, зареєстровано не було, а у 2023 р. їх кількість у сільській місцевості становила 11, а в смт – 3.

Варто зазначити, що кількість місць надання послуг ПМСД зросла у 2,25 раза й у 2023 р. становила 27.

Таблиця 1

Приватний сектор надання первинної медичної допомоги

Показник	2020 р.		2021 р.		2022 р.		2023 р.		2023 р. до 2020 р. (абс.) + -
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	
<i>Надавачі медичних послуг</i>									
Усього:	11		14		18		22		+11
у містах	11	100,00	12	85,71	14	77,78	17	77,27	+6
у сільській місцевості	–	–	2	14,29	2	11,11	3	13,64	+3
– у смт	–	–	–	–	2	11,11	2	9,09	+2
За спеціальністю:									
педіатрія	8	72,73	9	64,29	8	44,44	13	59,09	+5
загальна практика – сімейна медицина	10	90,91	13	92,86	14	77,78	19	86,36	+9
терапія	1	9,09	2	14,29	7	38,89	8	36,36	+7
Лікарі									
Усього:	53	–	67	–	77	–	100	–	+47
у містах	53	100,00	64	95,52	67	87,01	86	86,00	+33
у сільській місцевості	–	–	3	4,48	7	9,10	11	11,00	+11
– у смт	–	–	–	–	3	3,89	3	3,00	+5
За спеціальністю:									
педіатрія	21	39,62	23	34,33	23	29,87	27	27,00	+6
загальна практика – сімейна медицина	29	56,60	42	62,69	47	61,04	63	63,00	+34
терапія	3	5,66	5	7,46	11	14,29	10	10,00	+7
<i>Кількість місць надання послуг</i>									
Усього:	12	–	16	–	22	–	27	–	+15
у містах	12	100,00	14	87,50	18	81,82	22	81,48	+10
у сільській місцевості	–	–	2	12,50	2	9,09	3	11,11	+3
– у смт	–	–	–	–	2	9,09	2	7,41	+2
За спеціальністю:									
педіатрія	8	66,67	11	68,75	10	45,45	15	55,56	+7
загальна практика – сімейна медицина	11	91,67	15	93,75	18	81,82	24	88,89	+13
терапія	1	8,33	2	12,50	7	31,82	11	40,74	+10
<i>Кількість укладених декларацій</i>									
Усього:	15 367	–	23 805	–	30 769	–	44 090	–	+28 723
За типом поселення									
Міста	15 367	100,00	22 958	96,44	25 730	83,63	36 446	82,65	+21 079
сільська місцевість	–	–	847	3,56	1 289	4,19	3 601	8,17	+3 601
– смт	–	–	–	–	3 750	12,19	4 043	9,18	+4 043
За статтю									
Чоловіки	8 291	53,93	12 829	53,91	16 480	53,57	24 212	54,91	+15 921
Жінки	7 076	46,07	10 976	46,09	14 289	46,43	19 878	45,09	+12 802
За віком									
0–5 років	2 525	16,44	3 202	13,45	3 532	11,48	5 134	11,65	+2 609
6–17 років	2 629	17,11	3 589	15,08	4 881	15,87	7 301	16,56	+4 672
18–39 років	5 599	36,43	8 923	37,48	10 966	35,63	15 193	34,46	+9 594
40–64 роки	3 724	24,23	6 506	27,33	8 963	29,13	12 552	28,47	+8 828
65 років і старше	890	5,79	1 585	6,65	2 427	7,89	3 910	8,87	+3 020
За спеціальністю лікаря									
педіатрія	2 257	14,69	2 965	12,45	3 738	12,14	5 500	12,47	+3 243
загальна практика – сімейна медицина	12 657	82,38	19 740	82,92	24 328	79,05	33 756	76,57	+21 099
терапія	453	2,95	1 100	4,62	2 703	8,81	4 834	10,96	+4 381
Середня кількість декларацій на одного лікаря									
За типом поселення									
у містах	290	100,00	359	101,13	384	96,00	424	96,14	+134
у сільській місцевості	–	–	282	79,44	258	64,50	327	74,14	+327
– у смт	–	–	–	–	750	187,50	809	183,46	+809
За спеціальністю:									
педіатрія	107	36,90	129	36,34	163	40,75	204	46,26	+97
загальна практика – сімейна медицина	422	145,52	470	132,39	518	129,50	519	117,68	+97
терапія	151	52,07	220	62,03	246	61,50	403	91,38	+252

Важливим показником розвитку приватного сектору з надання населенню первинної медико-санітарної допомоги є кількість декларацій, які уклало населення із приватними закладами охорони здоров'я на отримання вказаного виду медичної допомоги.

Загальна кількість декларацій, які уклало населення із приватними закладами охорони здоров'я на отримання первинної медико-санітарної допомоги, зросла на 28 723 (у 2,9 раза) і становила у 2023 р. 44 090, зокрема, 24 212 (54,91%) із чоловіками та 19 878 (45,09%) із жінками.

У віковій структурі населення, яке уклало декларації на отримання ПМСД у приватних закладах охорони здоров'я, найбільшу частку становлять особи віком 18–39 та 40–64 роки, що становить 34,46 та 28,47% відповідно, а найменшу частку – особи віком 65 років і старше та 0–5 років життя, що становить 8,87 і 11,65% відповідно. Варто зазначити, що найбільшу частку становлять декларації, укладені населенням із сімейними лікарями (лікарями загальної практики – сімейної медицини) – 76,57%, а найменшу – з лікарями-терапевтами (10,96%). Заслугує на увагу оцінювання динаміки укладання декларацій на отримання ПМСД із приватними лікарями-педіатрами. Так, за період дослідження

їх кількість зросла у 2,44 раза і становила 5 500, тобто 12,47% у загальній структурі укладених декларацій із лікарями первинного рівня медичної допомоги.

За період дослідження зареєстровано зростання середньої кількості декларацій на одного лікаря. Зростання зареєстровано як за всіма типами поселень, так і у лікарів за всіма переліченими спеціальностями.

Перспективи подальших досліджень

Перспективи подальших досліджень пов'язані з вивченням ефективності діяльності сімейних лікарів, які працюють у приватних закладах охорони здоров'я.

Висновки

Упродовж терміну дослідження в Закарпатській області зареєстровано розвиток приватного сектору первинної медичної допомоги, який полягає у зростанні кількості надавачів і лікарів ПМСД як у містах, так і в сільській місцевості, а також у значному збільшенні числа укладених декларацій населення різних вікових груп із лікарями, які працюють у приватних закладах охорони здоров'я.

Література

1. A vision for primary health care in the 21st century: towards universal health coverage and the Sustainable Development Goals. Geneva: World Health Organization and the United Nations Children's Fund (UNICEF), 2018. 64 p.
2. Primary care – World Health Organization (WHO). Доступно на: <https://www.who.int/teams/integrated-health-services/clinical-services-and-systems/primary-care>.
3. Mannie C, Strydom S. & Kharrazi H. Measuring the geographic disparity of comorbidity in commercially insured individuals compared to the distribution of physicians in South Africa. BMC Prim. Care. 2022; 23: 286. <https://doi.org/10.1186/s12875-022-01899-1>
4. Наказ МОЗ України від 19 березня 2018 р. № 504 «Про затвердження Порядку надання первинної медичної допомоги». [Електронний ресурс]. Доступно на: <https://moz.gov.ua/article/ministry-mandates/nakaz-moz-ukraini-vid19032018--504-pro-zatverdzhennja-porjadku-nadannja-pervinnoi-medichnoi-dopomogi>.
5. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення: Закон України від 19 жовтня 2017 р. № 2168–VIII. Доступно на: http://search.liga.zakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T172168.html.

References

1. A vision for primary health care in the 21st century: towards universal health coverage and the Sustainable Development Goals. Geneva: World Health Organization and the United Nations Children's Fund (UNICEF); 2018 (WHO/HIS/SDS/2018.15).
2. Primary care – World Health Organization (WHO). [Internet]. Available at: <https://www.who.int/teams/integrated-health-services/clinical-services-and-systems/primary-care>.
3. Mannie C, Strydom S, Kharrazi H. Measuring the geographic disparity of comorbidity in commercially insured individuals compared to the distribution of physicians in South Africa. BMC Prim. Care. 2022; 23: 286.
4. Nakaz MOZ Ukrayiny vid 19.03.2018 № 504 “Pro zatverdzhennya Poryadku nadannya pervynnoyi medychnoyi dopomohy” [Order of the Ministry of Health of Ukraine dated March 19, 2018 No. 504 “On approval of the Procedure for providing primary medical care”]. [Internet]. Available at: <https://moz.gov.ua/article/ministry-mandates/nakaz-moz-ukraini-vid19032018--504-pro-zatverdzhennja-porjadku-nadannja-pervinnoi-medichnoi-dopomogi> (in Ukrainian).
5. Pro derzhavni finansovi harantii medychnoho obsluhovuvannia naselennia: Zakon Ukrainy vid 19 zhovtnia 2017 roku. № 2168–VIII [On state financial guarantees of medical care of the population: Law of Ukraine dated October 19, 2017 No. 2168–VIII]. [Internet]. Available at: http://search.liga.zakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T172168.html (in Ukrainian).

Мета: дослідити розвиток структури та кадрів приватного сектору первинної медичної допомоги Закарпатської області.

Матеріали та методи. Матеріали: статистичні дані Національної служби здоров'я України за період 2020–2023 років. Методи: бібліосемантичний, метод контент-аналізу, медико-статистичний, метод структурно-логічного аналізу.

Результати. За період дослідження (2020–2023 роки) кількість надавачів медичних послуг на первинному рівні збільшилася вдвічі та становила 22, зокрема 3 в сільській місцевості; кількість лікарів збільшилася в 1,9 раза і становила 100, зокрема й 11 в сільській місцевості; кількість декларацій населення із приватними лікарями збільшилася у 2,9 раза та становила 44 099, зокрема й 3 601 в сільській місцевості.

Висновки. Упродовж терміну дослідження в Закарпатській області зареєстровано розвиток приватного сектору первинної медичної допомоги, який полягає у зростанні кількості надавачів та лікарів первинної медико-санітарної допомоги як у містах, так і в сільській місцевості, а також у значному збільшенні числа укладених декларацій населення різних вікових груп із лікарями, які працюють у приватних закладах охорони здоров'я.

Ключові слова: первинна медико-санітарна допомога, приватний сектор, надавачі послуг, лікарі, укладені декларації, розвиток.

Purpose: to study the development of the structure and personnel of the private sector in primary healthcare in the Zakarpattia region.

Materials and methods. Materials: Statistical data from the National Health Service of Ukraine for the period 2020–2023. Methods: Bibliosemantic method, content analysis, medical-statistical method, structural-logical analysis.

Results. During the study period (2020–2023), the number of primary healthcare providers doubled to 22, including 3 in rural areas. The number of doctors increased 1,9 times to 100, with 11 in rural areas. Patient declarations with private doctors grew 2,9 times, reaching 44 099, including 3 601 in rural areas.

Conclusions. During the study period, the private sector's development in primary healthcare was witnessed. This was reflected in the growth of both the number of healthcare providers and primary care physicians in urban and rural areas, as well as a significant increase in the number of contracts to provide medical services signed by people of different age groups with doctors working in private healthcare facilities.

Key words: primary healthcare, private sector, service providers, doctors, contracts to provide medical services, development.

Конфлікт інтересів: відсутній.

Conflicts of interest: absent.

Відомості про авторів

Фейса Сніжана Василівна – кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри терапії та сімейної медицини факультету післядипломної освіти та доуніверситетської підготовки ДВНЗ «Ужгородський національний університет»; пл. Народна, 3, м. Ужгород, Україна, 88000.

snizhana.feysa@uzhnu.edu.ua, ORCID ID 0000-0002-5064-8222.

Сміянова Марина Володимирівна – виконавча директорка ПП «Астра-Діа»; провул. Голлоші, 8-А, м. Тячів, Закарпатська область, Україна, 88000.

marina.smianova@gmail.com, ORCID ID 0000-0001-6784-1515.

Стаття надійшла до редакції 22.01.2025

Дата першого рішення 27.01.2025

Стаття подана до друку 25.02.2025